

NALAZI SEOBE NARODA IZ ZBIRKE MATE ILKIĆA

ANTE UGLEŠIĆ

Filozofski fakultet u Zadru
Faculty of Philosophy in Zadar

UDK/UDC: 904(497.5):940.1(497.5 Sotin)

Izvorni znanstveni članak
Original scientific paper

Primljeno: 1994-10-25

Received

Autor u radu obrađuje 18 nalaza seobe naroda iz privatne zbirke arheologa Mate Ilkića. Svi predmeti nađeni su u Sotinu kod Vukovara, na lokalitetu Vručak. Najveći dio nalaza pripada vremenu II. avarskog kaganata (prva pol. 8. do poč. 9. st.). Jedan nalaz - oštećena lučna fibula, može se datirati u drugu pol. 5. st. i pripisati Germanima. Ostali nalazi su tri S-spone, za koje autor smatra da ih nije sa sigurnošću moguće etnički i vremenski opredijeliti; pretpostavlja da su mogle pripadati autohtonom romaniziranom življu i datira ih u vrijeme od 6. do konca 7. st.

Navedeni nalazi novi su doprinos za poznavanje problematike seobe naroda na području Hrvatske. Oni ujedno svrstavaju Sotin u jedno od najznačajnijih nalazišta iz vremena II. avarskog kaganata na tom prostoru.

Mato Ilkić, arheolog iz Sotina kod Vukovara, posjeduje vrlo vrijednu zbirku arheoloških predmeta, koja broji više tisuća kataloških jedinica. Svi nalazi iz ove zbirke pronađeni su u Sotinu i njegovoj okolini, a najvećim dijelom potječu iz prapovijesnog i antičkog vremena. Srednjem vijeku pripada tristotinjak nalaza - od seobe naroda do kasnog srednjeg vijeka.

Kolega M. Ilkić nesebično mi je iz svoje zbirke ustupio dio nalaza seobe naroda, uglavnom iz vremena II. avarskog kaganata, i njima na ovom mjestu posvećujem znanstvenu pozornost.¹ Valja napomenuti da je Gradski muzej u Vukovaru, u okviru svoje stalne postave, imao izloženo dvadesetak nalaza iz zbirke M. Ilkića, sve iz vremena II. avarskog kaganata. Nažalost, ti su predmeti nestali u ruševinama Gradskog muzeja, razorenog god. 1991. u srbočetničkoj agresiji na

¹ Na ovom mjestu još jednom srdačno zahvaljujem kolegi Ilkiću. Također zahvaljujem prof. dr. J. Beloševiću za kolegijalnu pomoć pri izradi ovog rada, te mr. Ž. Miletiću koji je izradio crteže. Fotografsku dokumentaciju izradili su mr. Ž. Miletić i autor članka.

Vukovar.² Svi nalazi koje u ovom radu obrađujemo potječu iz Sotina, s lokaliteta koji se naziva Vručak, a nalazi se na samoj desnoj obali Dunava.

Katalog nalaza

1. Lučna fibula, srebro, lijevana, oštećena; sačuvan je samo dio nožice i luka. Veličina: 1,7 x 1 x 0,4 cm. T. I, 1, 1a; II, 1, 1a.

2. S-spona, bronca, lijevana, oštećena; nije sačuvan dio jednog zavijutka tijela i glavica. Tijelo je eliptična presjeka i po sredini ima četvrtasto zadebljanje. Sačuvana glavica je oblika stilizirane životinjske glave, a vjerojatno predstavlja zmiiju razjapljenih čeljusti. Veličina: 3,7 x 2,4 x 0,7 cm. T. I, 2; II, 2.

3. S-spona, bronca, lijevana. Okrugla je presjeka, po sredini tijela ima četvrtasto zadebljanje, a krajevi (glavice) joj završavaju ukrasom oblika populjka. Na više savijenoj strani visi alkica. Veličina: 2,6 x 1,1 x 0,4 cm. T. I, 3; II, 3.

4. Ulomak S-spone, bronca, lijevan; sačuvana je samo glavica izvedena u obliku gotovo realističnog prikaza zmiije razjapljenih čeljusti. Veličina: 2,3 x 1,1 x 0,6 cm. T. I, 7; II, 7.

5. Pojasna kopčea, bronca, lijevana, oštećena; sačuvan je okov s rupicama za pričvršćivanje na remen i manji dio četvrtaste alke. Veličina: 2,8 x 2,2 x 0,4 cm. T. I, 6; II, 6.

6. Okov oblika propelera, bronca s pozlatom, lijevan, oštećen. Ima trokutast presjek a po gornjoj plohi ukrašen je biljnim motivima. Veličina: 3 x 1,5 x 0,4 cm. T. I, 9; II, 10.

7. Okov oblika propelera, bronca, lijevan, oštećen. Po gornjoj plohi bio je ukrašen motivom lozica. Veličina: 2,4 x 1 x 0,2 cm. T. I, 10; II, 13.

8. Okov oblika propelera, bronca, lijevan, polovično sačuvan. Trokutasta je presjeka i bez ukrasa. Veličina: 2,9 x 1 x 0,3 cm. T. I, 12; II, 14.

9. Okov oblika kresiva, bronca, lijevan, polovično sačuvan. Po gornjoj plohi ukrašen je stiliziranim lozicom a krajevi su mu završavali stiliziranim životinjskim glavama (jedna nedostaje). Po sredini tijela nalazi se ostatak rupe za pričvršćivanje na remen. Veličina: 2,6 x 2 x 0,2 cm. T. I, 11; II, 17.

10. Okov štitolikog oblika ukrasnog stila Blatnica,³ bronca, lijevan. Ukrašen je urezanim biljnim motivima na točkastoj podlozi. Ima dvije rupice za pričvršćivanje na remen. Veličina: 1,8 x 1,7 x 0,2 cm. T. I, 13; II, 9.

11. Okov kvadratičnog oblika, bronca, lijevan. Po gornjoj plohi ukrašen je geometrijskim (romboidnim) motivom a na sredini ima rupicu za pričvršćivanje na remen. Veličina: 1,4 x 1,3 x 0,3 cm. T. I, 4; II, 4.

² Svi predmeti koji su se nalazili u okviru spomenute postave bili su cjelovito sačuvani. Među tim predmetima bilo je pojasnih jezičaka ukrašenih lozicama i životinjskim figurama, okova oblika propelera, okova oblika kresiva i drugih nalaza.

Vrijedi istaknuti da je zbirka M. Ilkića jedina spašena arheološka zbirka s vukovarskog područja

³ Stil ukrašavanja nakitnih predmeta - Blatnica dobio je ime po eponimskom nalazištu Blatnica u Slovačkoj, a u literaturi se javlja i pod imenom stil Blatnica-Mikulčice. Vidi: Klement BENDA, "Karolinská složka blatnického nálezu", *Slovenská archeológia*, 11/1, 1963, 193 i d.

12. Okov kvadratičnog oblika, bronca, lijevan, polovično sačuvan. Po gornjoj plohi bio je ukrašen geometrijskim (romboidnim) motivom a na sredini je imao rupicu za pričvršćivanje na remen. Veličina: 1,4 x 1,1 x 0,3 cm. T. I, 5; II, 5.

13. Okov oblika stilizirane životinjske glave (psa?), bronca, lijevan. Ima dvije rupice za pričvršćivanje na remen. Veličina: 1,1 x 1,2 x 0,2 cm. T. I, 14; II, 12.

14. Dvodijelni okov sročolikog oblika, bronca, lijevan, oštećen; nedostaje privjesak i jedna ušica za njegovo pričvršćivanje. Po rubnom dijelu ukrašen je motivom pletenice a po sredini stiliziranim lozicama. Na bočnim stranama ima rupice za pričvršćivanje na remen. Veličina: 2,8 x 3,1 x 0,3 cm. T. I, 8; II, 8.

15. Privjesak dvodijelnog okova, bronca, lijevan. Ima izgled stilizirane ljudske obrazine. Veličina: 2,3 x 1,4 x 0,3 cm. T. I, 16; II, 11.

16. Privjesak dvodijelnog okova, bronca, lijevan. Ukrašen je reljefno istaknutim ljuskama i ima rupicu za pričvršćivanje na remen. Veličina: 1,3 x 0,9 x 0,2 cm. T. I, 15; II, 15.

17. Ulomak pojasnog jezičca, bronca, lijevan. Ukrašen je stiliziranom lozicom i ima dvije rupice za pričvršćivanje na remen. Veličina: 2,2 x 1,6 x 0,3 cm. T. I, 17; II, 16.

18. Ulomak pojasnog jezičca, bronca, lijevan. Ukrašen je stiliziranom lozicom. Veličina: 1,3 x 1,8 x 0,3 cm. T. I, 18; II, 18.

Analiza nalaza

Za lučnu fibulu opisanu pod kat. br. 1 (T. I, 1, 1a; II, 1, 1a) nema sumnje da pripada vremenu seobe naroda, međutim, zbog vrlo loše sačuvanosti, vrlo teško joj je tražiti analogije. Donekle se može usporediti s jednom lučnom fibulom koja se čuva u Arheološkom muzeju u Zagrebu, a pronađena je na nepoznatom lokalitetu u Sisku (*Siscia*) i datira se u drugu polovicu 5. st.⁴ Istom tipu pripada i jedna lučna fibula iz Mađarske.⁵ Kao nosioce sotinske fibule smatramo Germane, no ne može se sa sigurnošću utvrditi o kojoj se germanskoj skupini radi (možda o Istočnim Gotima). Poput spomenute fibule iz Siska, može se datirati u drugu polovicu 5. st.

S-spone zastupljene su u zbirci M. Ilkića s tri primjerka. S-spona opisanom pod kat. br. 2 (T. I, 2; II, 2) najbližu analogiju na području Hrvatske čini spona s nepoznatog nalazišta (*Salona*, Gardun ili *Narona*) koja se čuva u Arheološkom muzeju u Splitu.⁶ Slična joj je i jedna spona nađena na području Bosne i

⁴ Josip BRUNŠMID, "Starine ranijeg srednjeg vijeka iz Hrvatske i Slavonije", *Vjesnik Hrvatskoga arheološkoga društva*, n.s., 8, Zagreb 1905, 213, sl. 2; Zdenko VINSKI, "Archäologische Spuren ostgotischer Anwesenheit im heutigen Bereich Jugoslawiens", *Problemi seobe naroda u Karpatskoj kotlini*, Znanstveni skup, Novi Sad, 13.-16. XII. 1976, Novi Sad 1978, 35, T. V, 2; Katica SIMONI, "Funde aus der Völkerwanderungszeit in den Sammlungen des Archäologischen Museums in Zagreb", *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* (dalje: *VAMZ*), 3.s., 21, Zagreb 1988, 121, T. 3:5.

⁵ Joseph HAMPEL, *Alterthümer des frühen Mittelalters in Ungarn*, 3, Braunschweig 1905, Taf. 43:7.

⁶ Franc BUŠKARIOL, "S-spone u Arheološkom muzeju u Splitu", *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, 83, Split 1990, 22, T. I, 4; II, d.

Hercegovine, u Drvaru.⁷ Za S-sponu opisanu pod kat. br. 3 (T. I, 3; II, 3) najbližu analogiju na području Hrvatske nalazimo također u Arheološkom muzeju u Splitu, a to je spona koja potječe s nepoznatog nalazišta u Solinu.⁸ Nešto dalje analogije nalazimo kod tri spone koje se čuvaju u istom muzeju, a potječu iz Solina, Garduna kod Trilja i s nepoznatog nalazišta.⁹ Sličnosti ima također i s jednom S-sponom iz Niša u Srbiji.¹⁰ Vrlo fragmentarno sačuvanoj S-sponi iz Sotina s glavicom izvedenom u obliku gotovo realističnog prikaza zmijske glave razjapljenih čeljusti (T. I, 7; II, 7) najbliža je spona pronađena u Dubravcima kod Skradina (*Scardona*), koja se nalazi u posjedu Arheološkog muzeja u Splitu.¹¹ Donekle joj je slična i spona iz istog muzeja pronađena u Gardunu.¹² Također se može usporediti s dvjema S-sponama iz Srbije, iz Ravna - Kulina kod Knjaževca¹³ i okolice Niša.¹⁴

O sponama oblika latiničnog slova "S" čiji krajevi završavaju glavicama (oblika životinjske glave ili pupoljka) i po sredini tijela najčešće imaju zadebljanje, u arheološkoj literaturi pisano je vrlo malo. Zasad su spone ovakvog tipa izuzetno rijetke, a nije posve jasna ni njihova namjena (s čitava područja Europe poznato ih je ukupno dvadesetak). Ovaj tip spona različito je vremenski i etnički opredjeljivan. Pripisivane su rimskom vremenu, kasnoj antici, hunskom vremenu, Istočnim Gotima, Sarmatima i vremenu II. avarskog kaganata.¹⁵ Jedini koji je ovom tipu spona posvetio posebnu radnju bio je pok. F. Buškariol, koji je bio uvjerenja da su pripadale Istočnim Gotima.¹⁶ Međutim, nama se ta njegova pretpostavka ne čini vjerojatnom. Naime, da su ovakve spone bile tipične za Istočne Gote, očekivalo bi se da će se bar koji njihov primjerak pronaći na centralnom području istočnogotske države - u Italiji, no na tom prostoru nalazi S-spona u potpunosti nedostaju.¹⁷ Također valja naglasiti da su nalazi S-spona s područja Podunavlja¹⁸ uglavnom slučajnog karaktera, i prema tome vrlo ih je teško

⁷ Franz FIALA, "Prähistorischer Grabfund in Drvar", *Kleine Mittheilungen, Wissenschaftliche Mittheilungen aus Bosnien und der Hercegovina*, 4. Wien 1896, 170, Fig. 3.

⁸ F. BUŠKARIOL, "S-spone u Arheološkom...", 22, T. I, 2; II, b.

⁹ F. BUŠKARIOL, nav. dj., 22, T. I, 1, 5, 6; II, a, c, f.

¹⁰ Aleksandar JOVANOVIĆ, *Nakit u rimskoj Dardaniji*, Beograd 1978, 74, kat. br. 11, sl. 155.

¹¹ F. BUŠKARIOL, "S-spone u Arheološkom...", 22, T. I, 7; II, g.

¹² F. BUŠKARIOL, nav. dj., 22, T. I, 3; II, c.

¹³ A. JOVANOVIĆ, *Nakit u rimskoj Dardaniji*, 74, kat. br. 10, sl. 154; Jovan KOVAČEVIĆ, *Varvarska kolonizacija južnoslovenskih oblasti*, Novi Sad 1960, T. IV, 14.

¹⁴ A. JOVANOVIĆ, *Nakit u rimskoj Dardaniji*, 74, kat. br. 12, sl. 156.

¹⁵ Vidi: J. KOVAČEVIĆ, *Varvarska kolonizacija*, 19; A. JOVANOVIĆ, *Nakit u rimskoj Dardaniji*, 72-73; D. MRKOBRAĐ, *Arheološki nalazi seobe naroda u Jugoslaviji*, Beograd 1980, 17-18, 96, T. VI, 1-3, CXXXVI, 1; F. BUŠKARIOL, "S-spone u Arheološkom...", 24-26.

¹⁶ F. BUŠKARIOL, "S-spone u Arheološkom...", 21 i d., T. I-II.

¹⁷ Kod Istočnih Gota, u vrijeme njihova boravka na području srednje Europe, bio je poznat jedan tip S-spona, no one su posve drugačijih obilježja i predstavljaju dijelove mehanizma za zakopčavanje ogrlica. Vidi: Jerzi KMIĘCINSKI, *Zagadnienie tzw. kultury gockogepidzkiej na pomorzu wschodnim w okresie wczesnorzymskim*, Łódź 1962, T. IX, X; Volker BIERBRAUER, "Archeologia e storia dei Goti dal al IV secolo", *I Goti*, katalog izložbe, Milano 1994, 29.

¹⁸ Vidi F. BUŠKARIOL, "S-spone u Arheološkom...", 23 i d.

pripisivati sa sigurnošću Istočnim Gotima. Isto vrijedi i za spomenute nalaze S-spone s područja Dalmacije.

S-spone iz Sotina nađene su na lokalitetu Vručak zajedno s nizom nalaza iz vremena II. avarskog kaganata, od kojih neke obrađujemo u ovom radu (T. I, 4-6, 8-18; II, 4-6, 8-18), a drugi su, kako smo već istaknuli, stradali u ruševinama vukovarskog Gradskog muzeja, međutim, njihova etnička pripadnost zasad se ne može sa sigurnošću utvrditi. Nesumnjivo je da su rađene pod barbarskim utjecajem, što pokazuju završeci u obliku stiliziranih životinjskih (najčešće zmijskih) glava. Pretpostavljamo da su mogle pripadati autohtonom romaniziranom življu i okvirno ih datiramo u vrijeme od 6. do. konca 7. st.

Pojasnu kopču opisanu pod kat. br. 5 (T. I, 6; II, 6), iako je vrlo oštećena, na temelju sačuvanog okova i načina obrade možemo sa sigurnošću pripisati vremenu II. avarskog kaganata (prva pol. 8. do poč. 9. st.). Kopče analognog načina obrade nalazimo na području Vojvodine,¹⁹ u Mađarskoj,²⁰ Slovačkoj²¹ i drugdje.

Okovi oblika propelera vrlo su česta pojava u vrijeme II. avarskog kaganata. Poznato je tridesetak različitih tipova takvih okova. Najčešći su neukrašeni pojasni okovi, poput sotinskog opisanog pod kat. br. 8 (T. I, 12; II, 14).²² Luksuzno rađen okov iz Sotina opisan pod kat. br. 6 (T. I, 9; II, 10) po načinu ukrašavanja spada u rjeđe tipološke inačice okova oblika propelera, a vremenski i stilski blizak je nakitnoj skupini ukrasnog stila Blatnica.²³ Nasuprot tome tipovi okova urađeni poput trećeg sotinskog okova oblika propelera (T. I, 10; II, 13) češće su zastupljeni.²⁴

Okovi oblika kresiva sa završecima u obliku stiliziranih životinjskih glava tipični su također za vrijeme II. avarskog kaganata. Primjerku okova iz Sotina (T. I, 11; II, 17) ukrašenom stiliziranim biljnim motivom nalazimo više gotovo

¹⁹ Danica DIMITRIJEVIĆ - Jovan KOVAČEVIĆ - Zdenko VINSKI, *Seoba naroda - arheološki nalazi jugoslovenskog Podunavlja*, katalog izložbe, Zemun 1962, 59. sl. 2.

²⁰ J. HAMPEL, *Alterthümer des frühen*, Taf. 466 (grob 33 nekropole Abony); Éva GARAM - Ilona KOVRIG - János Győző SZABÓ - Gyula TÖRÖK, *Avar Finds in the Hungarian National Museum*, Budapest 1975, 219, Fig. 9 (grob 44 nekropole Tiszaderzs), 247, Fig. 4 (grob 15 nekropole Pilismarót), 289, Fig. 4 (grob 52 nekropole Kiskőrös Pohibuj - Mackó dűlő), Pl. XXX, 18, XXXIII, 13; Átila KISS, *Avar Cemeteries in County Baranya*, Budapest 1977, Pl. XLIX, 2 (Romonya I, grob 94).

²¹ Jozef ZÁBOJNÍK, "Seriation von Gürtelbeschlagamituren aus dem Gebiet der Slowakei und Österreichs (Beitrag zur Chronologie der Zeit des Awarischen Kaganats)", *K problematike osídlenia stredodunajskej oblasti vo včasnóm stredoveku*, Nitra 1991, Taf. 27:3-5.

²² Analogije sotinskom okovu zaista su izuzetno brojne, pa ih nije potrebno pojedinačno navoditi.

²³ Vrlo sličan primjerak pojasnog okova nađen je na mađarskoj nekropoli Pécsvárad - Góztéglagyár. Vidi A. KISS, *Avar Cemeteries*, Pl. XLII (grob 8), LXXV, 10.

²⁴ J. HAMPEL, *Alterthümer des frühen*, Taf. 108:14 (Nemesvölgy); A. KISS, *Avar Cemeteries*, Pl. XXII, 5 (grob 184 nekropole Kékesd); J. ZÁBOJNÍK, "Seriation von Gürtelbeschlagamituren...", Taf. 32:9-10.

potpuno istovjetnih analogija na avarskim nekropolama u Vojvodini,²⁵ Mađarskoj,²⁶ Slovačkoj²⁷ i drugdje.

Okovi ukrasnog stila Blatnica, gdje spada okov iz Sotina opisan pod kat. br. 9 (T. I, 13; II, 9) tipični su za završnu fazu avarske materijalne kulture i datiraju se na kraj 8. i sam početak 9. st. Primjerci okova tipa Blatnica vrlo su brojno posebno u Mađarskoj,²⁸ no na području Hrvatske oni su još uvijek rijetki i poznato ih je svega desetak.²⁹ ih je svega desetak.²⁹

Kvadratični okovi poput sotinskih, opisanih pod kat. br. 10 i 11 (T. I, 4, 5; II, 4, 5), javljaju se u grobovima II. avarskog kaganata, međutim, nisu česta pojava. Najbližu analogiju primjercima okova iz Sotina nalazimo na području Slovačke u grobu 447 nekropole Nové Zámky.³⁰ Vrlo slični okovi nađeni su i u grobu 11 nekropole Abony u Mađarskoj.³¹

Dvodijelni okovi srololikog oblika izrađeni tehnikom lijevanja i na proboj, te ukrašeni biljnim motivima, vrlo su česta pojava gotovo na svim nekropolama II. avarskog kaganata. Sotinskom okovu opisanom pod kat. br. 12 (T. I, 8; II, 8) može se navesti čitav niz bližih i daljih analogija, ali ih s obzirom na njihovu brojnost nećemo pojedinačno spominjati.³²

Okovi ukrašeni stiliziranim životinjskim obrazinama (jednodijelni ili kao privjesci dvodijelnih) zastupljeni su također na nekropolama iz vremena II. avarskog kaganata. Za sotinski okov (T. I, 14; II, 12) kao najbliže analogije navodimo primjerke okova s avarske nekropole Győr - Téglevelető dűlő u Mađarskoj.³³

Privjesci dvodijelnih okova ukrašeni stiliziranim ljudskim obrazinama pripadaju također vremenu II. avarskog kaganata. Kao bliske analogije sotinskom privjesku (T. I, 16; II, 11) možemo navesti npr. privjeske dvodijelnih okova sa slavensko-avarske nekropole Nové Zámky u Slovačkoj.³⁴

²⁵ D. MRKOBRAD, *Arheološki nalazi*, 91, T. CXXV, 14 (Odžaci).

²⁶ J. HAMPEL, *Altertümer des frühen*, Taf. 153:12 (Kesthely); Nandor FETTICH, *Győr Története a népvándorláskorban*, Győr 1943, Taf. XVI, 8 (Gyor - Téglevelető dulo).

²⁷ J. ZÁBOJNIK, "Seriation von Gürtelbeschlaggamituren...", Taf. 31:2.

²⁸ S obzirom na izuzetno veliku brojnost, nalaze stila Blatnica s ovog područja nije potrebno pojedinačno navoditi. Spomenut ćemo samo najznačajniju lit. u kojoj su objavljeni: J. HAMPEL, *Altertümer des frühen*; N. FETTICH, *Das awarenzeiliche Gräberfeld von Pilismarót-Basaharc*, Budapest 1965; É. GARAM - Ilona KOVRIG - J. Gy. SZABÓ - Gy. TÖRÖK, *Avar Finds*; A. KISS, *Avar Cemeteries*.

²⁹ O nalazima ukrasnog stila Blatnica s područja Hrvatske vidi: K. SIMONI, "Neobjavljeni okovi i jezičci nakitnog stila Blatnica iz Arheološkog muzeja u Zagrebu", *VAMZ*, 3.s., 19, Zagreb 1986, 217-228.

³⁰ Zlata ČILINSKÁ, *Slawisch-awarisches Gräberfeld in Nové Zámky*, Bratislava 1966, Taf. LXVII (grob 447).

³¹ N. FETTICH, *Bronzeguss und Nomadenkunst*, Prague 1929, Taf. XVI, 13-15.

³² Donosimo samo selektivni izbor lit. u kojoj se te analogije mogu naći: J. HAMPEL, *Altertümer des frühen*; N. FETTICH, *Bronzeguss und Nomadenkunst*; Dezso CSALLÁNY, *Archäologische Denkmäler der Awarenzeit in Mitteleuropa*, Budapest 1956; Z. ČILINSKÁ, *Slawisch-awarisches Gräberfeld*; É. GARAM - Ilona KOVRIG - J. Gy. SZABÓ - Gy. TÖRÖK, *Avar Finds*; A. KISS, *Avar Cemeteries*.

³³ N. FETTICH, Győr Története, Taf. XXX, 13; XXXI, 8-13.

³⁴ Z. ČILINSKÁ, *Slawisch-awarisches Gräberfeld*, Taf. XXXVI, 27-33.

Sl. 1. Sotin - Zmajevac, dvodijelni okov ukrašen biljnim motivima (a); Sotin - nepoznata nalazišta: okov ili aplika oblika čvora (b) i dvodijelni okov ukrašen motivom stiliziranog ljiljana (c). Mj. 1:1.

Fig. 1. Sotin - Zmajevac, two-part appliqué decorated with vegetable motifs (a); Sotin - unknown sites: knot-shaped appliqué (b) and the two-part appliqué decorated with stylized lily motif (c). Scale 1:1.

Jednodijelni okovi, privjesci dvodijelnih okova, pojasni jezičci i drugi ukrasni predmeti ukrašeni reljefno istaknutim ribljim ljuskama vrlo često se javljaju na nekropolama iz vremena II. avarskog kaganata. Kao najbližu analogiju sotinskom privjesku (T. I, 15; II, 15) navodimo privjesak dvodijelnog okova nađen u grobu 2 na lokalitetu Čenej - Rivica u Novom Sadu u Vojvodini.³⁵

Pojasni jezičci ukrašeni stiliziranim lozicama jedni su od najčešćih nalaza u grobovima iz vremena II. avarskog kaganata. Jezičci iz Sotina (T. I, 17, 18; II, 16, 18) imaju čitav niz analogija iz grobalja na području Vojvodine, Mađarske, Slovačke, Moravske itd., no s obzirom na njihovu brojnost nije ih potrebno pojedinačno navoditi.³⁶ S područja Hrvatske poznato je desetak primjeraka ovakvih pojasnih jezičaca.³⁷

* * *

Nalazi iz zbirke M. Ilkića koje smo u ovom radu obradili novi su doprinos proučavanju problematike seobe naroda, kako na prostoru Slavonije gdje su nađeni, tako i općenito na području Republike Hrvatske. Dobar dio tih nalaza zasad su jedinstveni primjerci nakitnih predmeta pronađeni na tlu Hrvatske. Posebno su vrijedni nalazi iz razdoblja II. avarskog kaganata (prva pol. 8. do poč. 9. st.) - sveukupno 13 predmeta - koji zajedno s nalazima iz toga vremena već poznatim iz

³⁵ D. DIMITRIJEVIĆ - J. KOVAČEVIĆ - Z. VINSKI, *Seoba naroda*, 54, sl. 2.

³⁶ Donosimo samo selektivni izbor lit. u kojoj se te analogije mogu naći: J. HAMPEL, *Altertümer des frühen*; N. FETTERICH, *Bronzeguss und Nomadenkunst*; D. CSALLÁNY, *Archäologische Denkmäler*; D. DIMITRIJEVIĆ - J. KOVAČEVIĆ - Z. VINSKI, *Seoba naroda*; É. GARAM - Ilona KOVRIG - J. Gy. SZABÓ - Gy. TÖRÖK, *Avar Finds*; A. KISS, *Avar Cemeteries*.

³⁷ D. MRKOBRAĐ, *Arheološki nalazi*, 84-86, T. CVII-CX; Janko BELOŠEVIĆ, *Materijalna kultura Hrvata od 7-9. stoljeća*, Zagreb 1980, T. LXXXIII, 16, 16a; K. SIMONI, "Neobjavljeni okovi...", 218, T. 1:7.

literature (sl. 1, a-c),³⁸ te s onima koji su, kako smo već spomenuli, nestali u ruševinama vukovarskog Gradskog muzeja,³⁹ svrstavaju Sotin u jedno od najznačajnijih nalazišta toga vremena na području Hrvatske.⁴⁰ Nažalost, na tom prostoru nije bilo sustavnih istraživanja i svi ovi nalazi su slučajnog karaktera. Nadamo se da će uskoro doći do oslobađanja ovog područja od srbočetničke okupacije i da će nam biti dostupno za istraživanja. Ona će, uvjereni smo, potvrditi našu pretpostavku da je Sotin (rimski *Cornacum*) imao u ranom srednjem vijeku vrlo značajnu ulogu, posebno u razdoblju II. avarskog kaganata, i da se može uspoređivati s najznačajnijim nalazištima iz toga vremena na području podunavskog limesa, kao što su npr. Dalj (*Teutoburgium*), Novi Banovci (*Burganae*) itd.⁴¹

Ante Uglešić: THE FINDS FROM THE GREAT MIGRATIONS PERIOD IN MATO ILKIĆ'S COLLECTION

S u m m a r y

In this paper the author analyses 17 pieces from the Great Migrations period that make part of the private collection belonging to the archeologist Mato Ilkić. All the objects were found in Sotin near Vukovar, on the site of Vručak. The greatest part of them can be dated in the Second Avar period (from the first half of the 8th to the beginning of the 9th century). One object - the damaged arch-shaped fibula - can be dated in the second half of the 5th century and can be attributed to Germans. The author opines that it is not possible to give precise ethnic and chronological determination for three S-buckles. He supposes that they might have belonged to the indigenous romanized population and dates them in the period from 6th to the end of the 7th century.

The analysis of these finds represents the new contribution for the study of topics concerning The Great Migrations period in Croatia. Also, it installs Sotin as one of the most important sites with the Second Avar period material in that area.

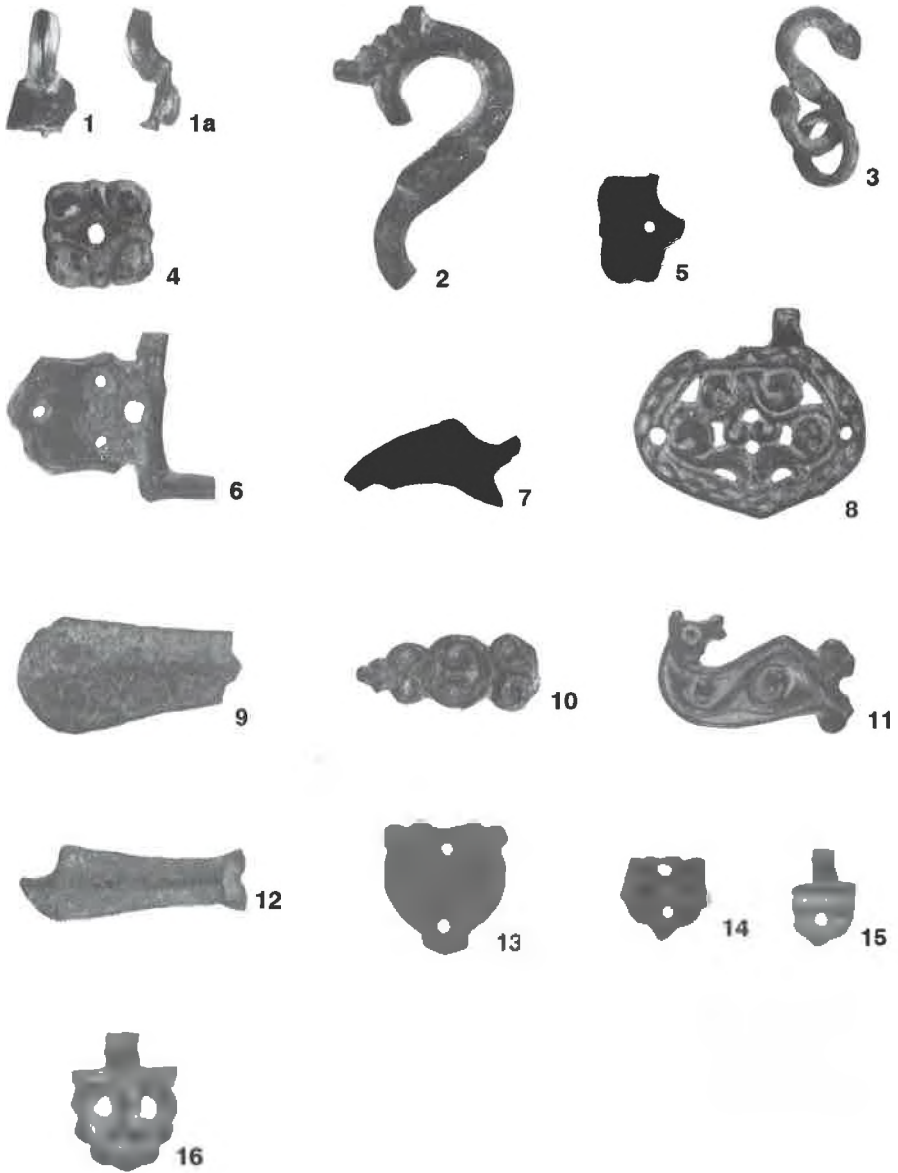
³⁸ Iz Sotina su u lit. poznati sljedeći nalazi iz vremena II. avarskog kaganata: pojasni jezičac ukrašen lozicama (Z. VINSKI, "Gibt es fröhlichslawische Keramik aus Zeit der südschlawischen Landnahme, *Archeologia Jugoslavica*, 1, Beograd 1954, 75, 77; D. MRKOBRAD, *Arheološki nalazi*, 85, 86), dvodijelni okov ukrašen biljnim motivima (vidi sl. 1, a; D. DIMITRIJEVIĆ - J. KOVAČEVIĆ - Z. VINSKI, *Seoba naroda*, 90, sl. 1; D. MRKOBRAD, *Arheološki nalazi*, 89, T. CXVIII, 10), okov ukrašen motivom stiliziranog ljljana (vidi sl. 1, c; D. CSALLÁNY, *Archäologische Denkmäler*, 188; D. DIMITRIJEVIĆ - J. KOVAČEVIĆ - Z. VINSKI, *Seoba naroda*, 91, sl. 3; D. MRKOBRAD, *Arheološki nalazi*, T. CXX, 7; K. SIMONI, "Neobjavljeni nalazi...", 223, T. 2:15) i okov ili aplika u obliku čvora (vidi sl. 1, b; K. SIMONI, "Neobjavljeni nalazi...", 220, 225, T. 2:4).

Crteži na sl. 1. napravljeni su prema: D. MRKOBRAD, *Arheološki nalazi*, T. CXVIII, 10 (a) i K. SIMONI, "Neobjavljeni nalazi...", 2: 4, 15 (b, c).

³⁹ Vidi bilj. 2 u ovom radu.

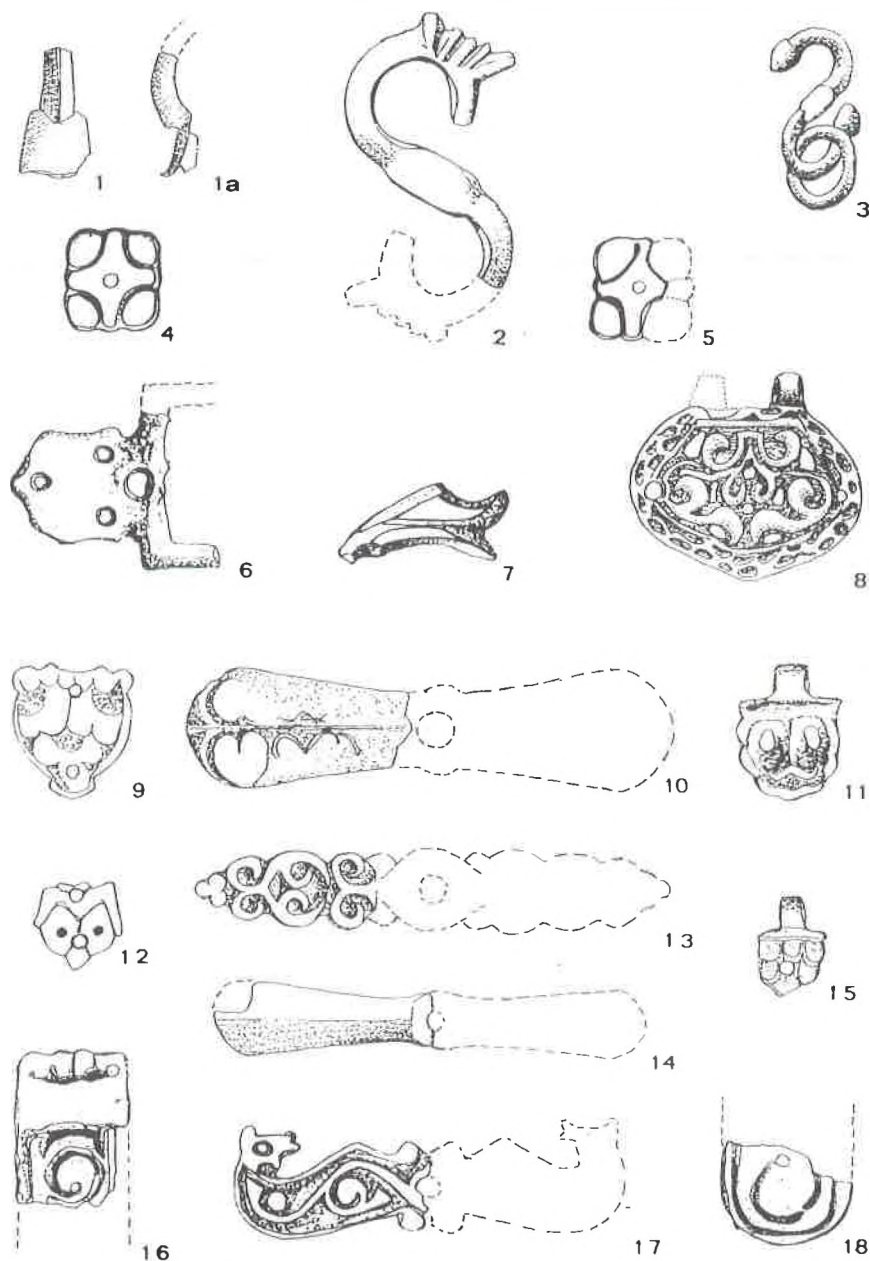
⁴⁰ Nalazi iz vremena II. avarskog kaganata (prva pol. 8. do poč. 9. st.) na području Republike Hrvatske zasad su vrlo slabo poznati. Razlog tome najvećim je dijelom u slaboj istraženosti terena.

⁴¹ Vidi: D. DIMITRIJEVIĆ - J. KOVAČEVIĆ - Z. VINSKI, *Seoba naroda*, passim; D. MRKOBRAD, *Arheološki nalazi*, passim.

T. I. Sotin - Vrućak, nalazi seobe naroda iz zbirke Mate Ilkića. Mj. 1:1.

Pl. 1. The finds from the Great Migrations period from Mato Ilkić's collection. Scale 1:1.

T. II. Sotin - Vrućak, nalazi seobe naroda iz zbirke Mate Ilkića. Mj. 1:1.

Pl. II. The finds from the Great Migrations period from Mato Ilkić's collection. Scale 1:1.